

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційну роботу
Карбівського Віктора Леонідовича «Формування системи
фінансової безпеки аграрних підприємств в умовах повоєнного періоду»
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Актуальність теми дисертації.

Аграрні підприємства відіграють системоутворюючу роль у національній економіці, забезпечують не лише продовольчу стабільність держави та її участь у глобальних агропродовольчих ланцюгах, а й мають вагомий вплив на екологічну, енергетичну та економічну безпеку країни. Ефективність і безперервність їх функціонування безпосередньо позначаються на доходній частині державного бюджету, стійкості внутрішнього економічного середовища та здатності держави зберігати фінансовий суверенітет, особливо в умовах кризових викликів.

Підвищений рівень невизначеності та ризиків, притаманних діяльності аграрних підприємств, зумовлює об'єктивну потребу у формуванні комплексної системи управління фінансовою безпекою, яка здатна забезпечити своєчасну ідентифікацію та мінімізацію загроз, запобігти розвитку кризових явищ і створює передумови для зміцнення фінансової стійкості суб'єктів господарювання. У зв'язку з цим наукові дослідження, спрямовані на обґрунтування та вдосконалення механізмів формування й функціонування системи фінансової безпеки аграрних підприємств, набувають особливої актуальності в сучасних умовах господарювання.

Отже, представлене дисертаційне дослідження присвячене актуальній проблематиці, відповідає сучасним викликам та становить значний науковий і практичний інтерес.

Рівень достовірності і обґрунтованості наукових положень,
висновків і рекомендацій

Для досягнення поставленої мети автором проведено докладне вивчення, аналіз та узагальнення значного обсягу вітчизняних та зарубіжних наукових джерел з проблематики фінансової безпеки. Список використаних джерел містить 272 джерела. Це дало змогу здобувачеві визначити дискусійні і недостатньо опрацьовані аспекти, що дало змогу визначити напрямок проведення власного дослідження. В роботі чітко сформульована мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження.

Представлене дослідження характеризується комплексністю, системністю, логічністю та послідовністю викладу матеріалу. Дисертація викладена грамотною науковою мовою. Чітко просліджуються авторська позиція та логічна завершеність роботи. Одержані у процесі наукового дослідження результати є достовірними. Викладені у дисертаційній роботі теоретико-методологічні положення та прикладні розробки достатньою мірою науково обґрунтовані. Вони базуються на фундаментальних положеннях економічної теорії, враховують опубліковані результати наукових досліджень вчених-економістів та зарубіжний досвід. В роботі також використовуються офіційні статистичні дані, законодавчі та нормативні акти. Об'єктивність проведеного дослідження підтверджується залученням достатнього масиву статистичної інформації.

У дисертаційній роботі логічно розкрито поставлені завдання дослідження, що свідчить про досягнення поставленої мети та обґрунтування напрямків підвищення рівня фінансової безпеки підприємств аграрного сектору.

Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та додатків. Вступ до дисертаційної роботи в повній мірі характеризує її мету та завдання, наукову новизну та практичну значущість.

У першому розділі дисертаційного дослідження розкрито теоретико-методичні засади формування системи фінансової безпеки аграрних підприємств. Автором уточнено сутність фінансової безпеки аграрних підприємств та обґрунтовано її значення в умовах повоєнного періоду з

урахуванням підвищеного рівня ризиків і невизначеності. Систематизовано основні складові фінансової безпеки аграрних підприємств, що дозволило сформувати цілісне уявлення про її структуру. Окрему увагу приділено узагальненню та критичному аналізу методичних підходів до оцінки рівня фінансової безпеки, що створило теоретичну основу для подальших аналітичних досліджень.

У другому розділі дисертації досліджено сучасний рівень системи фінансової безпеки аграрних підприємств. Проведено аналіз тенденцій функціонування аграрного сектору та визначено їх вплив на фінансовий стан і стійкість аграрних підприємств. На основі комплексної діагностики здійснено аналіз рівня фінансової безпеки підприємств із використанням інтегрального індексу, методів кластеризації та регресійного аналізу, що дозволило виявити диференціацію підприємств за рівнем фінансової безпеки та ідентифікувати ключові чинники її формування.

Третій розділ дисертаційної роботи присв'ячено обґрунтуванню шляхів формування та підвищення ефективності системи фінансової безпеки аграрних підприємств. Розкрито роль цифрових технологій у забезпеченні фінансової безпеки в умовах повоєнного відновлення, визначено напрями мінімізації фінансових ризиків та загроз. На цій основі сформульовано концептуальні засади підвищення рівня фінансової безпеки аграрних підприємств, орієнтовані на зміцнення їх фінансової стійкості та адаптацію до сучасних викликів.

Основні результати наукових досліджень, висновки та рекомендації дисертаційної роботи є складовою науково-дослідної роботи кафедри публічних фінансів Державного податкового університету за темою «Державні запозичення в системі публічних фінансів» (державний реєстраційний номер 0121U109588). Особистий внесок автора у виконанні зазначеної теми полягає у здійсненні наукових розробок щодо формування комплексного підходу до вирішення проблем науково-методичного

забезпечення процесу оцінювання фінансової безпеки підприємств (акт впровадження від 28.07.2025 р.).

Таким чином, наукові положення, висновки і рекомендації, запропоновані в дисертаційній роботі, мають високий ступінь наукової обґрунтованості.

Новизна основних наукових положень, висновків і рекомендацій

У дисертації викладено сукупність теоретико-методичних положень, висновків і рекомендацій, які мають наукову новизну і свідчать про особистий внесок автора у розвиток теорії та практики формування системи фінансової безпекою підприємств аграрного сектору. З-поміж основних наукових результатів, які становлять особистий внесок дисертанта, можна виділити такі:

- розроблено комплексний методичний підхід до оцінювання фінансової безпеки підприємств, що базується на новому поєднанні методики визначення інтегрального індексу фінансової безпеки, в основі якого аналіз головних компонент, кластеризації підприємств за типовими фінансовими станами методом k-means, та економетричного моделювання впливу мікро- і макроекономічних показників. Це дозволяє забезпечити ідентифікацію латентних факторів фінансової стійкості, сформувані типологію підприємств за рівнем фінансової безпеки та провести кількісну оцінку чутливості інтегрального індексу до внутрішніх і зовнішніх детермінант, що створює методичне підґрунтя для системного моніторингу та обґрунтування управлінських рішень у сфері фінансової безпеки;

- обґрунтовано структурну модель фінансової безпеки аграрного підприємства в частині розширення її компонентного складу. На відміну від існуючих до її традиційних складових (фінансово-економічна, облікова, інституційна) включено корпоративну, яка охоплює механізми захисту прав власників і систему корпоративного управління, та біхевіористичну, що враховує поведінкові особливості управлінського персоналу при прийнятті фінансових рішень. Це дає змогу комплексної оцінки джерел фінансових

загроз, зокрема в умовах воєнної нестабільності та високої турбулентності зовнішнього середовища;

- запропоновано аналітичний підхід до оцінювання інвестиційної складової фінансової безпеки аграрного сектору, що ґрунтується на доповненні аналізу динаміки фінансових результатів галузі кореляційною оцінкою взаємозв'язків між капітальними інвестиціями аграрного сектору та загальноекономічними інвестиційними показниками. Це дозволяє виявити синхронізацію інвестиційних циклів аграрного сектору з макроекономічною динамікою та спростовує існування прямої короткострокової залежності між рівнем інвестицій та фінансовими результатами і виробничими показниками галузі. Створення на цій основі методичних передумов коректнішого прогнозування інвестиційної активності, урахування часових лагів реалізації інвестиційних ефектів сприятиме обґрунтованості рішень в системі забезпечення фінансової безпеки аграрного сектору в умовах структурних трансформацій економіки;

- удосконалено економіко-організаційну модель забезпечення фінансової безпеки аграрного підприємства шляхом: 1) включення до її складу структурних блоків, орієнтованих на цифрову трансформацію управлінських рішень, інтеграцію з ринковим середовищем та кіберзахист; 2) організації триетапного процесу оцінювання фінансової безпеки, що охоплює: оцінку сучасного стану аграрного сектору, аналіз фінансового стану підприємства за визначеними показниками та розробку довгострокової стратегії розвитку. Запропонований багаторівневий підхід до управління фінансовою стійкістю з урахуванням викликів цифрової трансформації спрямований на своєчасне виявлення фінансових дисбалансів, підвищення ефективності управлінських рішень та зміцнення фінансової стабільності аграрних підприємств;

- обґрунтовано науково-методичний підхід до обґрунтування напрямів мінімізації ризиків фінансової безпеки аграрних підприємств, що, на відміну від існуючих, базується на багатокритеріальній кількісній оцінці впливу зовнішніх і внутрішніх загроз у розрізі їх систематизації, ранжуванні за

ступенем впливу на фінансову стійкість підприємств, передбачає виокремлення найбільш впливових макроекономічних чинників за допомогою кореляційно-регресійного аналізу та побудову адаптивної моделі управління фінансовою безпекою з урахуванням галузевої специфіки та індивідуальних характеристик аграрного підприємства, що є значимим для удосконалення базису формування фінансової безпеки аграрних підприємств.

Наукові положення, висновки і пропозиції, викладені в дисертації, є належним чином обґрунтованими та достовірними. Достовірність результатів дослідження підтверджують високий рівень теоретичного обґрунтування, а також їхнього впровадження у практичну діяльність, апробація на міжнародних науково-практичних конференціях, опубліковані праці у фахових виданнях.

Теоретична і практична значущість результатів дослідження

Наукові положення, висновки та рекомендації, отримані здобувачем за результатами дослідження є певним внеском у поглиблення існуючих теоретичних засад формування системи фінансової безпеки підприємств аграрного сектору.

Наукове значення результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що вони висвітлюють нові шляхи розв'язання проблеми удосконалення формування системи фінансової безпеки аграрних підприємств в умовах повоєнного відновлення економіки країни. Щодо теоретичних аспектів, можна відмітити поглиблення понятійного апарату з проблем фінансової безпеки, розширення складових фінансової безпеки аграрних підприємств.

Практична значущість результатів дослідження підтверджується їх використанням у практичній діяльності Управління агропромислового розвитку Київської обласної державної (військової) адміністрації з метою стимулювання підвищення аналітичного забезпечення діяльності Управління, удосконалення роботи з оцінювання стану фінансової стійкості аграрних підприємств Київської області (довідка № від 10.12.2025 р.); ТОВ «Сігнет

Холдинг» (довідка №25–19 від 26.12.2025 р.); ТОВ «КОНСТРАКШН МАШИННЕРІ» (довідка №1034/25 від 18.11.2025 р.)

Повнота висвітлення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Ознайомлення зі змістом дисертації та опублікованими працями здобувача підтверджує, що наукові положення, висновки та рекомендації, які сформульовані у роботі, повністю відображені у публікаціях автора, серед яких 5 наукових статей (з яких: 4 – у фахових наукових виданнях України; 1 – у виданні, що індексується у Scopus), 1 стаття в колективній монографії, 10 тез доповідей.

Таким чином, повнота викладу основних результатів дисертації відповідає чинним вимогам МОН.

Відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

У дисертації та наукових працях, які розкривають її основні результати, не виявлено академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації.

Дискусійні положення та недоліки дисертації.

Визнаючи беззаперечні здобутки дисертанта, необхідно вказати на такі упущення та недоліки в роботі:

1. У роботі достатньо ґрунтовно висвітлено теоретичні засади фінансової безпеки підприємств. Однак, з огляду на те, що тема дослідження присвячена формуванню системи фінансової безпеки аграрних підприємств, доцільним було б більш системно розкрити галузеву специфіку їх фінансово-економічної діяльності та особливості фінансового управління як вихідну концептуальну основу формування системи фінансової безпеки підприємств АПК. Таке уточнення дозволило б чіткіше обґрунтувати логіку формування системи фінансової безпеки саме для підприємств аграрного сектору

2. У підрозділі 3.1 автор детально розглядає цифрові технології у виробничій та організаційній діяльності аграрних підприємств, вдало вводить

поведінковий аспект, є приклади вітчизняних цифрових рішень в агросфері. Проте недостатньо структуровано представлено цифрові інструменти саме фінансового управління (наприклад, автоматизовані системи бюджетування та фінансового планування, цифрові рішення ризик-менеджменту, ERP тощо), що є безпосереднім елементом формування системи фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Їх характеристика дозволила б посилити прикладну спрямованість підрозділу та більш повно розкрити роль цифровізації саме у формуванні фінансової безпеки аграрних підприємств;

3. Заявлений у науковій новизні підхід до формування фінансової безпеки шляхом постійного моніторингу та контролю руху грошових потоків як самостійного елемента системи фінансової безпеки відображений автором у теоретичній частині роботи (рис.1.2, с. 28) та розкривається у вигляді окремих положень щодо бюджетування, сезонності та управління ліквідністю. Водночас в розділі 3 недостатньо розкрито механізм практичної реалізації цього підходу як окремого елемента системи фінансової безпеки;

4. Рисунок 1.4 відображає авторське бачення структури системи фінансової безпеки аграрного підприємства, однак потребує певного уточнення. У межах однієї логічної площини поєднано різнорівневі елементи: структурні компоненти системи, інструменти управління та фактори галузевого середовища, що дещо ускладнює чітке розмежування їх змісту. Зокрема, галузеві специфічні умови доцільно розглядати як фактори впливу, а не складові системи. Доопрацювання схеми дозволить підвищити її методичну чіткість і системність.

5. У п. 2.1 для аналізу використані різні об'єкти, тобто частина аналітичного матеріалу є некоректною (описує динаміку розвитку не аграрної галузі). Доречно усе привести до однієї бази аналізу.

Разом з тим, наведені зауваження мають окремий характер, не знижують достатньо високий рівень дисертаційної роботи і не впливають на загальну позитивну оцінку, а дискусійні положення мають бути підставою для наукової дискусії та продовження здобувачем досліджень за обраним напрямом.

Загальні висновки та оцінка дисертації

Подана на рецензування дисертаційна робота Карбівського Віктора Леонідовича на тему «Формування системи фінансової безпеки аграрних підприємств в умовах повоєнного періоду» є самостійно виконаною, завершеною науковою кваліфікаційною працею. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку наукових положень і висновків, які мають високий рівень обґрунтованості та практичне значення.

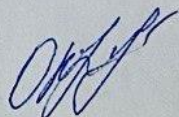
Дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

За актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною постановки і розв'язанням проблем, практичним та теоретичним значенням дисертація відповідає вимогам п. 3,5-9 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 р., № 44.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що Карбівський Віктор Леонідович, автор дисертаційної роботи на тему «Формування системи фінансової безпеки аграрних підприємств в умовах повоєнного періоду» заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

Ольга КАЛЬЧЕНКО